

Kulturdepartementet
postmottak@kud.dep.no

Kopi: Norsk kulturråd
post@kulturrad.no

Oslo, 23. september 2016

Utredning av Statens kunstnerstipend

Kunstnernettverket samler 19 landsomfattende organisasjoner som representerer skapende og utøvende kunstnere i Norge. Samlet har disse forbundene om lag 25 000 medlemmer. Nettverket arbeider med kunstnerpolitikk, med særlig vekt på kunstneres inntektsforhold, sosiale rettigheter, stipend, vederlag og opphavsrett.

Vi viser til Utvalget for statens stipend og garantiinntekter for kunstnere (Utvalget) sin utredning av Statens kunstnerstipend, utført på oppdrag fra Kulturdepartementet våren 2016 og ønsker med dette å gjøre rede for vårt syn på forslagene i utredningen. Vi viser også til Kunstnernettverkets tidligere innspill til utredningsarbeidet. Som nettverk går vi i liten grad inn i forslag som kun gjelder enkelte kunstfelt. Våre merknader følger nummereringen i utredningen.

3. Stipendkomitéstrukturen

3.2.1 Randsonegrupper

Utvalget foreslår å utvikle egne komiteer og stipendkvoter for det de definerer som randsonegrupper. Kunstnernettverket viser til det vi skrev i vårt innspill til utredningen:

«Kunstnernettverket er åpne for at kunstnergruppene som per i dag verken har hjemler for arbeidsstipend, 10-årige eller GI og kun en liten pott for diversestipend, kan vurderes overført til nærliggende felt eller til kategorien «Andre kunstnergrupper». En eventuell endring av dette bør skje i dialog med de berørte kunstnergruppene. Nettverket vil for øvrig fraråde ytterligere sammenslåinger.»

Kunstnernettverket har ikke tatt stilling til utvalgets forslag om avvikling av randsonegrupper som ikke omfattes av vår formulering over. Når det gjelder disse gruppene ser vi det som viktig at departement og Utvalg for Statens kunstnerstipend har nær kontakt med de berørte gruppene i et eventuelt videre utredningsarbeid.

3.2.2 Kunstnerpraksiser og søknadsvurdering og 3.2.3 Vurderingskompetanse

Utvalget mener at «sammenslåing av enkelte komiteer innenfor nært beslektede kunstområder vil gi bedre grunnlag for en helhetlig vurdering av både tverrfaglige og flerfaglige kunstnerskap. Det vil også bidra til en reduksjon i antall dobbeltsøknader.»

Utvalget kommer ikke med konkrete forslag til sammenslåinger og understreker at eventuell sammenslåing ikke må gå ut over mangfoldet av kunstuttrykk. Som nevnt vil Kunstnernettverket fraråde sammenslåing av stipendkomiteer utover det vi skriver under forrige punkt. Som utvalget selv skriver, er styrken ved dagens komitéstruktur at den «sikrer spesialkompetanse i vurderingen av søknader til et utvalgt kunstområde» (s. 17).

Tryggheten om at et større antall komitémedlemmer besitter slik spesialkompetanse, er avgjørende for kunstnerens tillit til komiteens arbeid. Slås komiteer sammen, vil man kunne ende med at bare en eller to medlemmer av komiteen innehar slik spesialkompetanse. Utvalget argumenterer med at søknadene likevel kan sikres en faglig kompetent vurdering ved at «det enkelte komitémedlem som oppnevnes har forutsetninger for å vurdere kunstnerskap innenfor flere uttrykk og nært beslektede felt» (s. 18). Ut fra en tanke om at komitémedlemmene kun vurderer søknadene ut fra kompetanse de innehar før de går inn i en stipendkomité, vil dette kunne stemme. Imidlertid er det slik at i tillegg til medbragt kompetanse, må det i noen komiteer legges ned et betydelig arbeid i å orientere seg i hva som skjer i kunstfeltet hvert år og sette seg inn i kunstnerskapene til de som søker. Som eksempel kan nevnes at det er overkommelig for stipendkomitémedlemmer å holde oversikt over skjønnlitterære utgivelser for voksne og lese seg opp på forfatterskapene til stipendsøkere i denne gruppen. Men det vil være uoverkommelig å samtidig skulle lese samme mengde bøker for barn og unge, hvis disse to komiteene skulle slås sammen.

Det er allerede slik i dag at stipendkomiteene består av medlemmer som besitter ulik kompetanse innenfor sitt felt. Samtidig har komiteene, ved at det finnes et tilstrekkelig antall medlemmer med spesialkompetanse, mulighet til å holde oversikt over hele feltet. Vi er overbevist om at en sammenslåing av komiteer vil svekke den kunstfaglige vurderingen av stipendsøknadene, svekke komiteenes kompetanse innenfor hvert felt og gi for mye makt til de komitémedlemmene som sitter med spesialkompetanse innenfor hver del av det samlede (sammenslåtte) kunstfeltet.

Selv om utvalget går inn for sammenslåing av enkelte komiteer, går de i sin utredning ikke dypt ned i vurderingen av hva som skal regnes som «nært beslektede kunstområder» eller hvordan vekte hensynet til bredde i komiteen opp mot verdien av spesialkompetanse og innsikt i/kjennskap til søkerens totale kunstnerskap. Dette krever en grundigere vurdering/utredning hvis departementet eller utvalget ønsker endring på dagens komitéstruktur utover endring i randsonegruppene.

3.2.4 Kvoter

Utvalgets vurdering: «Dagens kvotestruktur bidrar til å opprettholde skjevheter i fordelingen mellom kunstnergruppene. Sammenslåing av komiteer vil medføre en sammenslåing av kvoter som vil gi større fleksibilitet med hensyn til fordelingen av kvotene. Dette vil motvirke at det oppstår og opprettholdes skjevheter i fordelingen mellom nært beslektede kunstområder» (s. 19)

Kunstnernettverket er mot en mer fleksibel kvotefordeling hvis dette innebærer å ta fra kvoter i ett kunstfelt for å styrke et annet. Alle nettverkets organisasjoner skulle gjerne hatt flere stipender. Er det et ønske fra Utvalget eller myndighetene om å styrke ett eller flere kunstfelt, må dette skje ved bevilgning av friske midler. Det å overføre midler fra et kunstfelt til et annet, gir automatisk svekkelse av kunstnerinntektene på det feltet som mister midler. Det vil være urimelig å ta fra en svak gruppe og gi til en annen svak gruppe.

Utvalget skriver at dagens kvotefordelingssystem «medfører at det er vanskelig å justere gruppenes kvoter i henhold til endringer i feltet» (s. 19). Det er imidlertid ikke «endringer i feltet» som tilsier at det er kunstfelt som bør ha mindre kvoter enn de har i dag. At det er felt som trenger større kvoter er opplagt. Det er derfor overraskende at ikke utvalget argumenterer for større kvoter til de kunstfelt som har behov for dette.

3.2.5 Utvalgets forvaltningsansvar

Utvalgets vurdering: «Utvalget mener at en reduksjon av antall komiteer vil gjøre det lettere å veilede og påse at regelverket følges likt i alle komiteer. Utvalget mener at dette også vil kunne bidra til økt dialog og informasjonsutveksling mellom stipendkomiteene og Utvalget, og mellom de ulike stipendkomiteene» (s. 20).

Kunstnernettverket ser at færre komiteer kan gjøre det lettere for Statens kunstnerstipend å «veilede og påse at regelverket følges likt i alle komiteer», og vi er svært positive til økt dialog og informasjonsutveksling. Om randsonegrupper avvikles (i tråd med våre kommentarer under pkt. 3.2.1), vil dette lettere kunne gjennomføres.

Vi viser her til Kunstnernettverkets innspill til utredningsarbeidet (pkt 2.5 Kvalitetssikring og behov for innsyn), der vi foreslår flere tiltak som utvalget ikke har tatt med i sin utredning. Blant annet foreslo vi at Statens kunstnerstipend skal gis rett til å sette inn en observatør i hele eller deler av behandlingen i den enkelte stipendkomité. Vi mener dette vil gi nettopp den faglige dialogen, kunnskapsutvekslingen og konkrete kunnskapen om utviklingstrekk eller tendenser på kunstområdene som utredningen mener er ønskelig. I tillegg vil det bidra til ytterligere transparens i stipendforvaltningen.

Vi kom også med innspill til det årlige informasjonsmøtet med komitéledere og sekretærer, slik at dette utvikles til å bli en arena for utveksling av erfaringer/best practice mellom komiteene.

3.2.6 Samordning av søknadsbehandling

Kunstnernettverket viser her til vårt innspill til utredningen, der vi beskriver gevinstene ved samordnet behandling. Vi setter pris på at det i utredningen står: «Samordningen har også en positiv effekt i et faglig perspektiv. Ved å vurdere alle søknader samlet, får komiteen en helhetlig oversikt over feltet, noe som gir et bedre utgangspunkt for innstillingsarbeidet.» (s.20)

Går man bort fra samordning av behandling av søknader til Statens kunstnerstipend og andre stipender fra vederlagsfond og legater, vil det, slik også utvalget skriver, føre til økte kostnader til administrasjon og søknadsbehandling. I og med at Kunstnernettverket mener dagens samordning fungerer godt, mener vi eventuelle økninger i budsjetter bør gå til stipender og ikke til økt byråkratisering.

Vi er ikke enig med utvalget som på s. 20 skriver at «Samordning bidrar til at stipendkomiteens rolle som sakkyndige organer for Utvalget blir utydelige». Vårt inntrykk er at komiteene og komitésekretærene er vel kjent med gjeldende forskrifter og bevisst sine plikter og sitt ansvar overfor Statens kunstnerstipend. Vi setter derfor pris på at utredningen slår fast at «stipendkomiteene består av medlemmer med stor faglig kompetanse og integritet, og med en høy bevissthet om ansvaret de har.» (s. 19)

3.2.7 Søknadsvolum og søknadsbehandling

Utvalget går inn for å utrede om arbeidsstipend og diversestipend skal utlyses separat, slik at søknadene behandles i hver sin runde. Kunstnernettverket mener dette ikke vil føre til forenkling, men til økt, nærmest fordoblet, byråkrati og mer tid og penger til administrasjon for både stipendkomité, Statens kunstnerstipend og kunstnerne. Med dagens samordnede behandling kan komiteen se de ulike stipendene i sammenheng og

innstille til diverse stipend til kunstnere som ikke når opp til arbeidsstipend. Denne samordningsgevinsten forsvinner med separate søknadsrunder. Dagens system er rasjonelt og kostnadseffektivt. Som før nevnt mener Kunstnernettverket at økte budsjetter bør gå til stipender og ikke til mer byråkrati.

Kunstnernettverket støtter utvalget i at søknader fra samme søker bør kunne slås sammen for å minske arbeidsbelastning for både kunstner og komité. Dette er slik det fungerte så lenge søknad kunne sendes inn på papir, og bør derfor også la seg gjøre i digitalt søknadssystem.

4. Oppnevningsprosedyrer – stipendkomiteene

4.2.1 Legitimitet

Utvalgets vurdering: «Det synes for Utvalget som at kunstneres medbestemmelsesrett i oppnevningen av stipendkomiteene bidrar til et gjensidig tillitsforhold mellom komitémedlemmer og søkere. Utvalget mener imidlertid at det er en legitimitetsutfordring at uorganiserte kunstnere ikke er valgbar til stipendkomiteene. Riktignok indikerer de tallene som foreligger at denne gruppen ikke er underrepresentert i tildelingene, men det rokker ikke ved det faktum at 25 prosent av kunstnerbefolkningen i liten grad er valgbar til de komiteer som innstiller til stipend. Dagens ordning innebærer en fare for at kunstnere med relevant kompetanse ikke kan oppnevnes til å sitte i komiteene. Utvalget mener det er viktig for ordningenes legitimitet at kandidater oppnevnes på grunnlag av deres faglige kompetanse uavhengig av organisasjonstilhørighet.» (s. 24–25)

Kunstnernettverket er tilfredse med at utredningen anerkjenner at dagens system bidrar til gjensidig tillit mellom stipendkomiteer og søkere. Det er i dag ulike oppnevningssystemer og -regler for stipendkomiteer i de ulike organisasjonene, og det er flere komiteer som også består av uorganiserte kunstnere. Som Utvalget påpeker, er uorganiserte kunstnere ikke underrepresentert ved stipendtildeling. Dette viser at dagens system fungerer også slik det er organisert i dag. Kunstnernettverket er likevel åpne for forslaget om at komitémedlemmer skal utnevnes på kunstfaglig grunnlag uavhengig av organisasjonstilhørighet, slik at uorganiserte og faglig kompetente kunstnere også er valgbar. Det er viktig å påpeke at utnevning må skje på bakgrunn av kunstfaglig kompetanse. Kunstnernettverket mener at et pålegg om at komiteene skal ha uorganiserte medlemmer ikke vil fungere. Derimot mener vi at uorganiserte kunstnere skal være valgbar for å sikre best mulig kompetanse i komiteene.

En slik åpning for uorganiserte kunstnere i komiteene, vil i enkelte oppnevningssaker kreve vedtektsendringer. Det er derfor viktig at organisasjonene varsles i god tid før eventuelle pålegg om dette skal trå i kraft, slik at nødvendige vedtektsendringer kan gjøres. Se for øvrig forslag til forskriftsendring nedenfor.

4.2.2 Krav til medlemmene i stipendkomiteene

Utvalget skriver på s. 25: «Utvalget mener det bør stilles tydeligere krav til at sammensetningen av komiteene over tid må speile mangfoldet i kunstnerbefolkningen når det gjelder kunstneriske uttrykk, geografi og kjønn. Utvalget er kjent med at kunstnerorganisasjonene har en høy bevissthet om dette og at dagens oppnevningsprosedyrer i stor grad ivaretar dette hensynet. Utvalget mener likevel det er viktig å fastsette noen overordnede minstekrav for å sikre at disse hensyn ivaretas likt.»

Kunstnernettverket er også av den oppfatning at organisasjonene har en høy bevissthet om disse hensynene i sine oppnevningssystemer. Vi ser det også som rimelig at Statens kunstnerstipend setter ned retningslinjer om minstekrav til oppnevningssystemer. Vi vil imidlertid påpeke at geografisk spredning ved oppnevning av komité har en kostnadsside som må kompenseres. Dette er i dag ikke godt nok ivaretatt i Statens kunstnerstipends økonomiske støtte til stipendkomiteene. Se for øvrig forslag til forskriftsendring nedenfor.

4.2.3 Utvalgets forvaltningsansvar

Kunstnernettverket støtter utvalget i deres syn på at det ikke bør utarbeides andre, årlige kriterier for tildeling av stipend enn de som er fastsatt i forskriften.

Kunstnernettverket støtter også utvalget i at det er viktig å styrke dialogen, diskusjonen og informasjonsflyten mellom komiteene og utvalget. Vi er imidlertid ikke enig i at det krever endringer av oppnevningssystemene for å sikre dette eller at dagens oppnevningssystem på noen måte forhindrer en styrket dialog. Dialog og samhandling kan klargjøres i både retningslinjer og styrkes i en omlegging av praksis: blant annet gjennom opprettelse av en observatørfunksjon og bedre dialogmøter mellom utvalg og komité (jf. kommentarer til pkt. 3.2.5 og forslag til forskriftsendring).

4.2.4 Honorering

Kunstnernettverket støtter tanken om lik honorering for likt arbeid i komiteene. Det er svært ulik arbeidsmengde i de ulike komiteene, så en likere honorering vil gi seg utslag i ulike beløp til ulike komiteer. Vi støtter også at organisasjonene skal få økonomisk støtte for sekretariatsfunksjonen for komiteene. En endring av honorering vil medføre økte kostnader. Det er viktig at dette kommer som friske midler fra departementet og ikke går ut over midler til stipender.

4.2.5 Oppnevningssystemer: praktiske og økonomiske hensyn og 4.3 anbefalinger

Utredningen gir i disse avsnittene en rekke anbefalinger. Vi setter pris på at Utvalget anbefaler en fortsatt tydelig rolle for kunstnerorganisasjonene, herunder at sekretariatsfunksjonen i organisasjonene anbefales videreført. Dette sikrer maktspredning i kunstfeltene.

Gjennomgående ser vi at utredningen peker på et behov for å formalisere kontakten og ansvarsforholdene mellom Utvalget og stipendkomiteene. Kunstnernettverket støtter dette, men vi synes ikke utredningen treffer helt presist med alle sine løsningsforslag.

Utvalget foreslår at «Kandidater til stipendkomiteene oppnevnes av Utvalget etter innstilling fra kunstnerorganisasjonene.» Kunstnernettverket er sterkt imot et slikt oppnevningssystem. Utvalget legger her opp til betydelig økt maktkonsentrasjon. En slik endring vil svekke oppnevningssystemet og rukke ved grunnleggende gode prinsipper.

Kunstnernettverket har tidligere argumentert mot at Kulturrådet skal oppnevne stipendkomiteer fordi oppnevning av både fagutvalg og stipendkomiteer gjennom Kulturrådsorgan fører til en betydelig konsentrering av makt. Hvis Utvalget for SKS skal oppnevne stipendkomiteene etter innstilling fra kunstnerorganisasjonene, slik utvalget foreslår, flyttes makt som i dag er spredd på et høyt antall

organisasjoner til ett utvalg på fem personer. Da vil ikke stipendkomiteene lenger bli oppnevnt i åpne, demokratiske prosesser blant landets kunstnere, men i en lukket prosess i et utvalg oppnevnt av departementet. Et slikt utvalg kan umulig besitte den kompetansen som alle landets kunstnerorganisasjoner og deres medlemmer samlet besitter på sine respektive felt. Kunstnernettverket vil derfor på det sterkeste advare mot at all oppnevningmakt innordnes Kulturrådet. Oppnevningsretten er svært viktig for maktspredning i kunst-Norge!

Kunstnernettverkets forslag til forskriftsendringer

Vi mener at løsningen ligger i presisering av gjeldende forskrifter, for å tydeliggjøre de prinsippene og felles verdiene Kulturrådet og kunstnerorganisasjonene deler, som vi anerkjenner ikke er formalisert godt nok per idag. Kravet om valgbarhet av uorganiserte kunstnere vil kreve at en del kunstnerorganisasjoner må gjennomgå sine vedtekter/stipendinstruksjoner og valgordninger for stipendkomiteen. Dette må behandles i organisasjonenes landsmøter/årsmøter.

Forskriften bør inneholde:

- Krav om å tilstrebe mangfold i sammensetning av komiteen (geografi, alder, kjønn)
- Krav om at innstilling av komitémedlemmer baseres på kunstfaglig kompetanse, uavhengig av organisasjonstilknytning – uorganiserte kunstnere skal være valgbare
- Utvalget gis retten til å sette inn observatør ved behov

Se vedlegg for konkrete forslag til endringer i forskriften.

I anledning forskriftsendringer, vil vi også minne om Kunstnernettverkets innspill til endring av forskriften for å muliggjøre en lønnsreform for garantiinntektene (pkt. 5.4), som fremlagt i brev til Utvalget 1.2.16.¹

5. Utvalgets mandat og ansvar

5.2.1 Budsjettsøknad og kvotefordeling

Kunstnernettverket har ikke tatt stilling til utvalgets rolle som rådgivende organ eller utvidelse av utvalget.

Vi ønsker at kvotefordelingen fortsatt vedtas av Kulturdepartementet, gjennom en formell høringsrunde hos kunstnerorganisasjonene. Dette gir en transparent prosess, og sikrer at organisasjonene har anledning til å bli hørt hvis utvalgets innstilling får et urimelig utfall for enkelte kunstnergrupper.

Vi har eksempel i nyere tid (2009) på at en innstilling til kvotefordeling fra Utvalget møtte sterke protester fra de skjønnlitterære forfatterne som ble hardt rammet av kutt i kvotene. Denne kvotefordelingen ble da omgjort av Kulturdepartementet. Slike korrigeringer vil kunne være avgjørende også i fremtiden.

¹ http://www.kunstnernettverket.no/pdf/20160201_innspill_SKS.pdf

6. Stipendstrukturen

Kunstnernetverket er enig med utvalget i at det ikke er behov for omfattende endringer nå – i og med at det er gjort omfattende endringer de siste årene.

Vi støtter at aldersgrenser for stipend og pensjonsmessige konsekvenser for stipendiater over 67 år utredes videre.

Kunstnernetverket fraråder på det sterkeste at stipend for etablerte og seniorkunstnere slås sammen. Disse to stipendene ble opprettet som ledd i moderniseringen av garantiinntekts-ordningen (GI), hvor målet fra kunstnerorganisasjonenes side var å beholde kjerne kvaliteter ved GI-ordningen samtidig som man ble kvitt de uheldige virkningene av systemet med avkortningsregler. En kjerne kvalitet ved GI er at eldre kunstnere kan motta forutsigbar, langvarig støtte. Kunstnere fra samme generasjon bør kunne konkurrere innbyrdes med hverandre om disse svært viktige midlene, siden det utfallet ikke er gitt hvis alle generasjoner skal konkurrere åpent. Det er helt nødvendig med separate kvoter for å sikre at eldre kunstnere har tilgang på forutsigbar, langvarig støtte. Det er avgjørende for å sikre utviklingen av lange kunstnerskap, som en selvstendig verdi i samfunnet. Kunstnernetverket ønsker derfor at Utvalget fremover ser på praktiske løsninger som sikrer at en viss andel av de 10-årige stipendene forbeholdes seniorkunstnerne.

Til slutt vil vi si at vi setter pris på dialogen med Statens kunstnerstipend underveis i utredningsarbeidet og at utvalget betoner viktigheten av at Kulturdepartementet skal ha tett dialog med berørte parter i det videre arbeidet. Vi ser frem til en konstruktiv prosess videre.

På vegne av Kunstnernetverket,
med vennlig hilsen kunstnerpolitikkutvalget

Lise Stang Lund – styreleder Norske Kunsthåndverkere
Hilde Tørdal – styreleder Norske Billedkunstnere
Sigmund Løvåsen – leder Den norske Forfatterforening
Anders Hovind – nestleder Musikernes fellesorganisasjon
Peder Horgen – forbundsleder Norske Dansekunstnere

VEDLEGG

Forslag revidering av forskriften. Tillegg markert i kursiv.

8.2 Sakkyndige stipendkomiteer

8.2.1 Generelt

Stipendkomiteene er faglige sakkyndige organer for Utvalget. De innstiller til stipend samt innstiller til Utvalget om fortsatt opprettholdelse eller bortfall av garantiinntekten. Stipendkomiteene avgir uttalelse til Utvalget ved søknader om omdisponering av allerede tildelte stipend og avgir også uttalelse til Utvalget i klagesaker.

Stipendkomiteer oppnevnes for et tidsrom på inntil tre år av kunstnerorganisasjonenes generalforsamlinger, årsmøter eller annen innretning som organisasjonene anser som høyeste fungerende myndighet i slike saker. For kunstnergrupper der det ikke utpeker seg noen representativ organisasjon med nødvendig sakkyndighet, kan den innstillende komité oppnevnes av departementet eller den departementet delegerer til. Det samme gjelder hvis en kunstnerorganisasjon ikke oppnevner sakkyndig komite innen fastsatt frist, eller hvis innstillingen ikke avgis i samsvar med vedtektene og de retningslinjene som gjelder for stipendkomiteens arbeid.

Stipendkomiteene skal bestå av minst tre medlemmer, eventuelt med varamedlemmer. *Medlemmene skal oppnevnes basert på kunstfaglig kompetanse, uavhengig av organisasjonstilknytning. Det skal tilstrebes mangfold i sammensetningen av komiteene, hva gjelder geografisk tilhørighet, alder og kjønn.*

Stipendkomiteene er beslutningsdyktige når minst tre medlemmer eller deres varamedlemmer deltar.

Varamedlemmer har bare stemmerett hvis de erstatter et av medlemmene.

Utvalget har rett til å sette inn en observatør i hele eller deler av innstillingsarbeidet.

8.2.2 Innstillingskriterier

Stipendkomiteene skal innstille søkere på grunnlag av en skjønnsmessig vurdering av kunstnerisk kvalitet og aktivitet og i samsvar med gjeldende retningslinjer.

8.2.3 Saksbehandlingen

Stipendkomiteene avgir skriftlige innstillinger til Utvalget. Det skal gis en kortfattet begrunnelse for innstillingene for hver person, der de momenter som har vært utslagsgivende, presiseres.

Stipendkomiteene skal føre protokoll fra sine innstillingsmøter.

Utskrift av protokollen sendes Utvalget sammen med innstillingene.

Stipendkomiteenes innstillinger skal være konfidensielle inntil Utvalget har truffet avgjørelse om tildeling, og denne avgjørelse er offentliggjort. Innstillingen forblir konfidensiell når det gjelder reservekandidater.